

NASLOV ORIGINALA:

Alfred Adler

Über den nervösen Charakter

Za izdanje na srpskom jeziku © Publik praktikum 2025

ZA IZDAVAČA:

Marko Sabovljević

UREDNIK:

Marina Sabovljević

PREVOD:

Zlatko Bućin

LEKTURA I KOREKTURA:

Lidija Cenić

DIZAJN KORICE:

Siniša Subotić

ŠTAMPA:

Alpha print, Zemun

TIRAŽ:

1.000

IZDAVAČ:

Publik praktikum, imprint Harmonija

Dobrovoljačka 10/I, Zemun

office@publikpraktikum.rs

011/4202 544; 011/4202 545

GODINA IZDANJA:

2025

Sva prava su zadržana. Nijedan deo ove knjige ne sme se kopirati ni prenositi u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim ili mehaničkim, uključujući foto-kopiranje, snimanje ili bilo koji sistem za skladištenje i pretraživanje informacija, bez pismenog odobrenja izdavača.

Alfred
ADLER

**O NERVOZNOM
KARAKTERU**

HARMON**IA**

SADRŽAJ

PREDGOVOR	7
TEORETSKI DEO	
UVOD	11
1. Poreklo i razvoj osećanja inferiornosti i njegove posledice	19
2. Psihička kompenzacija i njena priprema	38
3. Pojačana fikcija kao vodeća ideja u neurozi	47
PRAKTIČNI DEO	
1. Tvrdičluk. – Nepoverenje. – Zavist. – Surovost. – Omalovažavajuća kritika neurotičara. – Neurotična percepcija. – Staračke neuroze. – Promena oblika i intenziteta fikcije. – Žargon organa.	89
2. Neurotično proširenje granica pomoću asketizma, ljubavi, žudnje za putovanjem, prestupima. – Simuliranje i neuroza. – Osećanje inferiornosti ženskog pola. – Svrha ideala. – Sumnja kao izraz psihičkog hermafroditizma. – Masturbacija i neuroza. – „Incestni kompleks” kao simbol dominacije. – Suština sumanutosti.	132
3. Nervozni principi. – Sažaljenje, koketiranje, narcizam. – Psihički hermafroditizam. – Halucinogena zaštita. – Vrlina, savest, pedanterija, istinoljubivost.	154
4. Tendencija obezvređivanja. – Prkos i divljaštvo. – Seksualni odnosi neurotičara kao jednačina. – Simbolično lišavanje muškosti. – Osećanje uskraćenosti. – Životni plan jednakosti s muškarcem. – Simulacija neuroze. – Zamena za muškost. – Nestrpljenje, nezadovoljstvo i zatvorenost.	173

5. Svirepost. – Savest. – Perverzija i neuroza.	197
6. Gore-dole. – Izbor zanimanja. – Mesečarenje. – Protivrečnost mišljenja. – Uzdizanje ličnosti obežvređivanjem drugih. – Ljubomora. – Neurotično pružanje pomoći. – Autoritet. – Mišljenje u suprotnostima i muški protest. – Oklevanje i brak. – Stremljenje naviše kao simbol života. – Prisilna masturbacija. – Neurotični nagon za znanjem.	203
7. Tačnost. – Želja za isticanjem. – Homoseksualnost i perverzija kao simboli. – Stidljivost i egzibicionizam. – Vernost i neverstvo. – Ljubomora. – Konfliktna neuroza.	219
8. Strah od partnera. – Ideal u neurozi. – Nesanica i prisilna pospanost. – Neurotično poređenje muškarca i žene. – Oblici straha od žene.	233
9. Samooptuživanje, samomučenje, kajanje i asketizam. – Kažnjavanje bičevanjem. – Neuroze kod dece. – Samoubistvo i suicidalne ideje.	249
10. Smisao neurotičara za porodični život. – Prkos i poslušnost. – Čutljivost i brbljivost. – Tendencija preokreta.	262
ZAKLJUČAK	266
BIBLIOGRAFIJA	269

PREDGOVOR

Pošto sam u *Studiji o inferiornosti organa* (1907) pokušao da posmatram građenje i način nastanka organa u kontekstu njihove genetske osnove sposobnosti funkcionisanja i njihove sudbine, prešao sam na to – oslanjajući se istovremeno na postojeće nalaze kao i na moja lična iskustva – da istu metodu posmatranja sprovedem i u psihopatologiji. U ovom radu predstavljeni su glavni rezultati moje uporedne, individualno-psihološke studije o nervozu.

Kao u učenju o inferiornosti organa, i u uporednoj individualnoj psihologiji je korišćena empirijska osnova da se postavi fiktivna mera norme prema kojoj bi mogao da se meri i upoređuje stepen odstupanja. U obe naučne oblasti uporedno istraživanje računa s poreklom fenomena, meri prema njemu sadašnjost i pokušava da iz njih izvede liniju za budućnost. Ovaj način posmatranja vodi nas ka tome da nužnost razvoja i patološku formu posmatramo kao rezultat neke borbe koja se u području organskog odvija za očuvanje ravnoteže, sposobnost funkcionisanja i pripitomljavanje; ista borbena spremnost postoji i u psihi pod vođstvom jedne ideje ličnosti čija delotvornost doseže do nastanka nervoznog karaktera i nervoznih simptoma. Ako u organskom „individuala postaje jedinstvena zajednica u kojoj svi delovi deluju ka jednom istom cilju” (Firhov) – ako nastaju najrazličitije sposobnosti i impulsi organizma u pravcu jedne planski formirane, jedinstvene ličnosti, onda svaku pojedinačnu životnu pojavu možemo shvatiti tako kao da su u njoj prisutne prošlost, sadašnjost i budućnost zajedno s tragovima jedne nadređene, vodeće ideje.

Na ovaj način za autora ove knjige se ispostavilo da je svaki i najmanji potez duševnog života prožet nekom planskom dinamikom. Uporedna individualna psihologija u svakom psihičkom dešavanju vidi izraz, takoreći simbol jedinstveno usmerenog životnog plana, koji se u psihologiji neuroza i psihoza samo jasnije ispoljava.

Rezultati ovakvog istraživanja na neurotičnim karakteristikama treba da pruže potvrdu vrednosti i primene naše metode u vezi s problemima duševnog života.

Autor

TEORETSKI DEO

UVOD

„Omnia ex opinione suspensa sunt: non ambitio tantum ad illam respicit et luxuria et avataritia. Ad opinionem dolemus. Tam miser est quisque, quam credidit!”¹

Seneca, Epist.^{78, 13}

Istraživanje nervoznog karaktera je naučni deo neuropsihologije. Kao i sve psihičke pojave, i njega treba shvatiti samo u kontekstu sa čitavim duševnim životom. Površno poznavanje neuroza je dovoljno da bi se otkrilo ono naročito u njima. A svi autori koji su se bavili problemom neuroze s posebnim interesovanjem su posmatrali određene karakterne crte. Opšta ocena je bila da neurotičar nudi čitav niz izražajnih karakternih crta koje prevazilaze meru normalnog. Velika osetljivost, razdražljivost, razdražajna slabost, sugestivnost, egoizam, sklonost ka fantaziranju, otuđenje od stvarnosti, ali i specijalne crte kao što su vlastoljublje, zloćudnost, požrtvovana dobrota, koketna priroda, kukavičluk i strah, rastrojenost, figuriraju u većini istorija bolesti i morali bi se svi osnovni autori poimenice prozvati da potvrde svoj prilog.

Od novijih naročito treba pomenuti Pjera Žaneta, koji nastavlja da vodi tradicije čuvene francuske škole i koji je objavio znamenite oštroumne analize. Naročito je njegovo

¹ „Sve zavisi od mišljenja: ne samo ambicija već i luksuz i pohlepa. Zbog mišljenja patimo. Svako je onoliko nesrećan koliko veruje da jeste.” (Prim. lekt.)

naglašavanje „sentimente d'incompletude”² neurotičara u tolikoj meri u skladu s rezultatima do kojih sam ja došao, da u svojim radovima smem da se pozabavim proširenjem ove važne osnovne činjenice iz duševnog života neurotičara.

Ma gde da se započne analiza psihogenih bolesnih stanja, posle najkraćeg posmatranja u prvi plan izbija jedna ista pojava: da je čitava slika neuroze, kao i svi njeni simptomi pod uticajem fingiranog krajnjeg cilja da su skicirani. Taj krajnji cilj ima, dakle, obrazovnu, usmeravajuću, aranžirajuću snagu. On se može razumeti iz pravca i „smisla” bolesnih pojava, te ako se na taj način pokušava odricanje od pretpostavke, ostaje zbunjujuće obilje impulsa, nagona, komponenti, slabosti i anomalija koje tamu neuroze jednima čine odvratnom, dok drugi u njoj preduzimaju hrabre istraživačke ekspedicije.

Pjer Žanet je ovu povezanost sigurno poznao, kako proizlazi iz pojedinih njegovih klasičnih prikaza *Duševnog stanja histerika* iz 1894. godine. Međutim, on se oslobodio jednog detaljnog prikaza. Jasno naglašava: „Dosad sam opisivao samo opšte i jednostavne crte karaktera koje svojim vezama i pod uticajem određenih spoljnih okolnosti mogu da proizvedu stavove i radnje osobene vrste u svim oblicima. Ovde nije održivo detaljnije ići u ovaj opis jer bi isti mogao da pokaže veću sličnost s nekim moralnim romanom nego s kliničkom studijom.” Sa ovakvim stavom, kojem je ostao dosledan do svog poslednjeg dela, ovaj autor, uprkos svom jasnom razumevanju za odnose psihologije nervoze i moralne filozofije, nije krenuo putem sinteze.

Ernst Jozef Brojer, dobar poznavalac nemačke filozofije, našao je svetlucavi kamen na tom putu. On je skrenuo pažnju na „Smisao” simptoma i želeo je da poreklo i smisao istog istraži kod pojedinca koji je mogao da odgovori na to, pacijenta. Ovaj autor je na taj način osnovao metodu koja nastoji da istorijski i genetski razjasni individualno-psihološke pojave uz pomoć jedne privremene pretpostavke, determinisanosti psihičkih pojava. Kako je Zigmund Frojd proširio i

² Osećaj nepotpunosti. (Prim. lekt.)

razradio ovu metodu, za koju se vezuje čitav niz postavljanja problema i pokušaja rešenja, on pripada modernoj istoriji i takođe nailazi na priznanje kao i na opovrgavanje. Manje sledeći neku kritičku sklonost nego ističući sopstveni stav, neka mi bude dozvoljeno da iz plodnih i dragocenih Frojdovih dostignuća kao pogrešna izdvojim pre svega njegova tri fundamentalna stanovišta, budući da prete da blokiraju napredak u razumevanju neuroze. Prvi prigovor se odnosi na shvatanje libida kao pokretačke snage za dešavanje u neurozi. Upravo neuroza pokazuje jasnije nego normalno psihičko ponašanje, kako se nervoznim postavljanjem cilja osećanje zadovoljstva, izbor istog i njegova jačina usmeravaju u pravcu tog cilja, tako da neurotičar zapravo samo svojom takoreći zdravom psihičkom snagom može da sledi iskušenje sticanja zadovoljstva, dok za neurotični deo važe „viši” ciljevi.

Ispostavilo se da je taj neurotski cilj povećanje osećanja ličnosti čija se najjednostavnija formula može prepoznati u preteranom „muškom protestu”. Ta formula „želim da budem ceo čovek!” jeste vodeća fikcija u svakoj neurozi, za koju se u većem stepenu koristi nego stvarne vrednosti za normalnu psihihu. Pod ovom vodećom mišlju svrstavaju se libido, seksualni nagon i sklonosti ka perversiji, odakle god oni potekli. Ničeova *Volja za moć* i *Volja za sjaj* obuhvataju mnoga naša gledišta, koja se opet u nekim tačkama dodiruju sa gledištima Ferea i starijih autora, prema kojima osećanje želje vuče koren iz osećanja moći, a nedostatak želje iz osećanja nemoći. Drugi prigovor odnosi se na Frojdvu osnovni stav o seksualnoj etiologiji neuroze, na gledište koje je prethodno i Pjer Žanet smatrao gotovo problematičnim, postavljajući (1.c) pitanje: „Treba li možda i osećanje rodnosti da bude u središtu oko kojeg se formiraju ostale psihološke sinteze?” Primenljivost seksualne slike zavarava normalnog, naročito neurotičara. Ona ne sme da zavarava psihologe. Seksualni sadržaj u neurotskim fenomenima potiče prevashodno iz idealne „muško-ženske” suprotnosti i, uz menjanje oblika, nastao je iz muškog protesta. Seksualni poriv u fantaziji i životu neurotičara usmerava se prema muškom cilju i nije zapravo

nikakav nagon već prinuda. Čitava slika seksualne neuroze je jedna jednačina u kojoj se ogleda udaljenost pacijenta od njegovog fiktivnog muškog krajnjeg cilja i načina na koji pokušava da prevaziđe tu distancu. Interesantno da Frojd, dobar poznavalac simboličnog u životu, nije bio u stanju da razreši simboliku u seksualnoj percepciji, da seksualno prihvati kao žargon, kao *modus dicendi*. Ipak, to možemo da razumemo ako imamo u vidu sledeću osnovnu zabludu, pretpostavku da se neurotičar nalazi pod pritiskom infantilnih želja koje svake noći (teorija o snu) oživljavaju, kao i prilikom određenih povoda u životu. U stvarnosti te infantilne želje su i same pod prinudom tog fiktivnog krajnjeg cilja, najčešće i same imaju karakter neke vodeće, ali sistematizovane misli i iz mentalno-ekonomskih razloga veoma su pogodne za računске simbole. Jedna bolesna devojkica, koja se zbog osećanja naročite nesigurnosti tokom čitavog detinjstva oslanjala na oca, želeći pritom da bude nadmoćna nad majkom, tu psihičku konstelaciju može shvatiti u „jednačini incesta”, kao da želi da ona bude očeva supruga. Pritom je konačni cilj već zadat i delotvoran: njena nesigurnost se može prognati samo kada je kod oca. Njena narastajuća psihomotorna inteligencija, njeno nesvesno delujuće pamćenje odgovara na sva osećanja nesigurnosti sa istom agresivnošću: prolaznim stavom da pobegne kod oca, kao da mu je ona žena. Ona tamo ima ono kao cilj visoko pozicionirano osećanje ličnosti koje je pozajmila od muškog ideala detinjstva, prekompenziranost svog osećanja inferiornosti. Tada postupa simbolično, ako se uplaši nekog udvaranja ili braka, ukoliko to pretil novim snižavanjima njenog osećanja ličnosti, a njena spremnost se ciljano usmerava protiv ženske sudbine i navodi je da traži sigurnost tamo gde ju je oduvek nalazila, kod oca. Ona primenjuje jedan zahvat, postupa po nekoj besmislenoj fikciji, ali time može sigurno da postigne svoj cilj. Što je njeno osećanje nesigurnosti veće, utoliko se devojkica jače vezuje za svoju fikciju, pokušava gotovo bukvalno da je shvati, a budući da je ljudski um iznad simboličkih apstrakcija, pacijentkinji, a uz malo truda i analitičaru polazi za rukom da težnju neurotičara da se obezbedi

uklope u simboličnu sliku incestnog poriva. Frojd je u ovom postupku, usmerenom ka jednom cilju, morao da primeti ponovno oživljavanje infantilnih želja jer ih je i postavio kao pogonsku snagu. Mi u ovom infantilnom načinu rada, u proširenoj primeni sigurnosnih pomoćnih konstrukcija, kao ona koju smo videli kao neurotsku fikciju, u ovoj svestranoj, unazad daleko dosežućoj motornoj pripremi, u jakoj tendenciji apstrakcije i simbolike prepoznavamo svrsishodna sredstva neurotičara koji teži da dospe do svoje sigurnosti, do povećanja svog osećanja ličnosti, do muškog protesta.

Ako na ove kritičke primedbe nadovežemo pitanje kako su te neurotične pojave nastale, zašto pacijent tvrdi da je muškarac i neprestano nastoji da za to pribavi dokaze, otkud kod njega jača potreba za osećanjem ličnosti, zašto čini takve napore da bi dospeo do sigurnosti, ukratko, pitanje o poslednjem razlogu ovog trika neurotične psihe, može se saznati ono što svako istraživanje donosi: na početku razvoja neuroze zlokožno stoji osećanje nesigurnosti i inferiornosti, i snažno zahteva postavljanje jednog vodećeg, osiguravajućeg i umirujućeg cilja kako bi se život učinio podnošljivim. Ono što nazivamo suštinom neuroze sastoji se od pojačanog angažovanja raspoloživih psihičkih sredstava. Među njima se naročito ističu pomoćne konstrukcije i fikcije u razmišljanju, delanju i htenju.

Jasno je da će i jedna ovakva psiha, pod posebnim naponom usmerena ka cilju podizanja ličnosti, nezavisno od jasnih nervoznih simptoma postati upadljiva zbog dokazanih teškoća uklapanja u društvo. Osećanje slabe tačke toliko vlada nervoznom osobom da ona, često i ne primećujući, angažovanjem svih snaga stvara zaštitnu nadstrešnicu. Pritom se njena osetljivost izoštrava, ona uči da obraća pažnju na veze koje drugima još izmiču, preteruje u svojoj opreznosti, počinje na početku nekog dela ili neke patnje da unapred predoseća sve moguće posledice, pokušava da čuje više, da vidi dalje, postaje manja, nezasita, štedljiva, pokušava da raširi granice svog uticaja i svoje moći što dalje izvan vremena i prostora – i pritom gubi nepristrasnost i smirenost koje upravo garantuju psihičko zdravlje. Sve više raste njeno

nepoverenje u sebe i u druge; sve više raste njena zavist, zla priroda i agresivne i odvratne navike koje treba da joj obezbede nadmoć u odnosu na druge ili pokušava da pojačanom poslušnošću, potčinjavanjem i snishodljivošću, koje se neretko pretvore u mazohističke crte, prikuje druge za sebe, da ih osvoji; i jedno i drugo, dakle povišena aktivnost, kao i pojačana pasivnost su trikovi rukovođeni fiktivnim ciljem povećanja moći, ciljem „htenja da se bude gore, muškog protesta”.

Time smo dospeli do onih psihičkih pojava čije razmatranje treba da čini sadržaj ovog rada, do neurotičnog karaktera. Kod nervoznih osoba se ne sreću potpuno nove karakterne crte, nijedna crta koja se ne bi mogla dokazati kod normalnog čoveka. Ali nervozni karakter je upadljiv i dalekosežan iako tek analizom postaje razumljiv za lekara i pacijenta. On je neprestano „senzibilisan”, istaknut kao frontalno mesto i uspostavlja dodir sa okruženjem, s budućnošću. Svest o tome, poput osetljivog daleko dosežućeg pipka, omogućava psihičkoj spremnosti razumevanje borbe nervozne osobe sa svojom sudbinom, njenog nadraženog agresivnog poriva, njenog nemira i nestrpljenja. Jer ovi pipci ispipavaju sve pojave u okruženju i neprestano proveravaju prednosti i mane u pogledu postavljenog cilja. Oni stvaraju pooštreno merilo i upoređenja, i u pažnji koja uz njihovu pomoć u njima postoji, pobuđuju strah, nadu, sumnju, očekivanja svake vrste, pokušavajući da zaštite psihi od iznenađenja i smanjenja osećanja ličnosti. Oni predstavljaju najperifernije motoričke pripreme, uvek pokretne, uvek spremne da preduprede nipodaštavanje ličnosti. U njima deluju snage spoljašnjeg i unutrašnjeg iskustva, one su ispunjene tragovima sećanja na zastrašujuće i utešne doživljaje, a sećanje na njih pretvorile su u rutinu. To su kategorički imperativi drugog ranga koji ne služe sopstvenoj realizaciji već poslednjoj liniji kako bi podigle ličnost. A one to pokušavaju tako što omogućavaju da se u nemiru i nesigurnosti života nađu vodeće linije, desno i levo, gore i dole, da se stvori i razlikuje ispravno od neispravnog. Oštrije karakterne crte se jasno prepoznaju u nervoznoj dispoziciji, gde daju povoda za osobenosti i pomenosti.

One se još jasnije očituju kada se nakon nekog jačeg nipodaštavanja ili nakon iskrse protivrečnosti u muškom protestu dođe do napretka tendencije osiguranja i istovremeno ožive simptomi kao novi delotvorni trikovi. Oni su višestruko stvoreni po mustrama i primerima i imaju zadatak da borbu za osećanje ličnosti uvedu u svaku novu situaciju i da je pobedonosno oblikuju. U njihovom delovanju sadržan je povod za pojačanjem afekata i smanjenjem praga nadražaja u odnosu na normalne. Razume se da je i nervozan karakter nastao iz prvobitno postojećeg materijala, iz psihičkih pobuda i promenljivih iskustava organskih funkcija. Sve te psihičke pojave koje se vezuju za spoljni svet postaju nervozne tek kada unutrašnja nužda poveća tendenciju sigurnosti, a ova onda delotvornije formira karakterne crte i mobiliše ih, kada fiktivni životni cilj deluje dogmatičnije, te time pojačava sekundarne vodeće linije koje odgovaraju karakternim crtama. Tada počinje hipostaziranje karaktera, njegovo pretvaranje od sredstva u cilj vodi ka sopstvenom podrazumevanju, a neka vrsta idolopoklonstva obezbeđuje mu nepromenljivost i večnu vrednost. Nervozan karakter je tako nesposoban da se prilagodi stvarnosti jer on deluje u pravcu nedostižnog ideala; on je proizvod i sredstvo preventivne psihe koja ojačava svoju liniju vodilju kako bi se oslobodila osećanja inferiornosti, što je pokušaj koji mora da propadne zbog unutrašnjih protivrečnosti, ili kulturnih ograničenja, ili zbog prava drugih. Kao hiljade gestova, kao zavaljena poza, kao telesno držanje prilikom agresije, kao mimika kao izražajna forma i sredstvo nesvesnog kretanja, tako i karakterne crte, a naročito one nervozne, služe kao psihičko sredstvo i izražajna forma za uvođenje bilansa u život, zauzimanje čvrstog stava u kolebljivim situacijama kako bi se postigao garantovani krajnji cilj – osećanje više vrednosti.

Na taj način smo razotkrili nervozni karakter kao slugu fiktivnog cilja i konstatovali njegovu zavisnost od krajnjeg cilja. On nije iznikao samostalno iz nekakvih bioloških ili konstitucionalnih prvobitnih snaga već je pravac i crtu dobio kroz kompenzacionu nadogradnju i njene šematske vodeće linije.

Njegovo forsiranje se dogodilo pod pritiskom nesigurnosti, a njegova sklonost da se personifikuje je problematičan uspeh tendencije osiguravanja. Linija nervoznog karaktera je postavljanjem cilja određena za ulivanje u mušku glavnu liniju, pa nam tako svaka nervozna karakterna crta svojim pravcem odaje da je prožeta muškim protestom koji pokušava da od nje načini nepogrešivo sredstvo za isključivanje svakog trajnog unižavanja iz doživljaja.

U praktičnom delu na čitavom nizu slučajeva pokazaćemo kako nervozna šema prouzrokuje naročite psihopatološke konstelacije, i to obuhvatanjem doživljaja uz pomoć nervoznog karaktera.

1.

POREKLO I RAZVOJ OSEĆANJA INFERIORNOSTI I NJEGOVE POSLEDICE

Konstatacije *Učenja o inferiornosti organa (Studija 1.c)* bave se uzrocima, ponašanjem, spoljašnjim i izmenjenim načinima rada organa niže vrednosti i doveli su me do gledišta o kompenzaciji posredstvom centralnog nervnog sistema, na koje se nadovezuju razmatranja o psihogenezi. Između inferiornih organa i psihičke natkompenzacije uspostavljen je interesantan odnos, što navodi na fundamentalni stav: osećanja inferiornosti organa za pojedinca postaju trajni podstrek za razvoj njegove psihe. Za fiziološko posmatranje iz toga nastaje jačanje nervnih puteva po kvantitetu i kvalitetu, pri čemu istovremena prvobitna inferiornost tih puteva može u čitavoj slici da ispolji svoje tektonske i funkcionalne osobenosti. Psihička strana ove kompenzacije i natkompenzacije može se shvatiti samo pomoću psiholoških posmatranja i analiza.

Nakon detaljnih opisa inferiornosti organa – kao etiologiji neuroze – u mojim ranijim radovima, naročito u *Studiji, Agresivnom nagonu*, u *Psihičkom hermafroditizmu*, *Neurotskim dispozicijama* i u *Psihičkom lečenju trigenimus-neuralgije*³ kod aktuelnog prikaza mogu da se ograničim na one tačke koje predstavljaju dalje razjašnjenje odnosa između inferiornosti organa i psihičke kompenzacije i koje su od značaja za problem nervoznog karaktera. Ukratko, ističem da organska inferiornost koju sam opisao sadrži u sebi „nesavršenost kod

³ Vidi: mesta izdavanja na kraju ove knjige.

ove vrste organa, njihove često dokazive zastoje u razvoju, nedovoljnu histološku i funkcionalnu oformljenost, odsustvo funkcionalnosti u postfetalnom periodu, a sa druge strane porast njihove tendencije rasta u kompenzacionoj i korelacionoj prinudi, učestalo postizanje višeg stepena funkcionalnosti, kao i fetalni karakter organa i organskih sistema". U svakom slučaju – na osnovu posmatranja dece i anamneze odraslih – lako se može pokazati da se posedovanje jasno inferiornih organa odražava na psihi deteta i da pogoduje unižavanju procene sopstvene vrednosti, odnosno povećanju psihološke nesigurnosti deteta; ali upravo iz ove smanjene procene sopstvene vrednosti razvija se borba za samopotvrđivanje koja poprima žešće forme od onih koje očekujemo. Ako kompenzovani organ niže vrednosti kvantitativno i kvalitativno poveća svoju akcionu širinu i iz sebe samog, kao i iz čitavog organizma dobije zaštitno sredstvo, onda disponirano dete u svom osećanju inferiornosti iz svojih psihičkih umeća često izvlači upadljiva sredstva za povećanje osećanja sopstvene vrednosti, među kojima se kao najizraženija zapažaju nervozna i psihotična sredstva.

Ideje o urođenoj inferiornosti, o dispoziciji i konstitucionalnoj slabosti pojavljuju se već na samim počecima naučne medicine. Ako na ovom mestu ne uzmemo u obzir brojna značajna dela – iako ona često sadrže osnovna stanovišta – onda je to samo zbog toga što ona tvrde da postoji povezanost organskih i psihičkih oboljenja, ali je ni na koji način ne objašnjavaju. Ovde se ubrajaju svi stavovi o patologiji koji se temelje na opštem stavu o degeneraciji. Štilerovo učenje o asteničnom habitusu ide mnogo dalje i pokušava da utvrdi etiološke odnose. Antonovo učenje o kompenzovanju previše se ograničava na korelacione sisteme unutar centralnog nervnog sistema; međutim, on i njegov nadahnuti učenik Oto Gros izveli su vredne eksperimente, pokušavajući da bolje razjasne psihičke slike stanja na toj osnovi. Bušarova bradiotrofija, eksudativna dijateza koju, tumačeći je kao pripravnost na određene bolesti, opisuju Ponfik, Ešerih Černi, Moro i Štrimpel, kao i Kombijev infantilni artritizam, Krajbihova

angioneurotična dijateza, Hojbnersov limfatizam, Paltaufsov timikolimfatični status, Ešerihova spazmofilija i Hess-Epingerova vagotonija predstavljaju uspješne pokušaje posljednjih decenija da se slike stanja predstave u kontekstu urođenih inferiornosti. Svima njima je zajedničko ukazivanje na nasledni faktor i infantilni karakter. Međutim, iako sami predstavnici tih učenja ističu oscilirajuće granice kod opisanih dispozicija, ne može se poreći da su obuhvaćeni istaknuti tipovi koji će se s vremenom svrstati u veliku grupu negativnih varijanti. Od izuzetne važnosti za spoznaju urođene inferiorne vrednosti i pripravnosti na određene bolesti bila su istraživanja o žlezdama sa unutrašnjim lučenjem, kod kojih su se pokazala određena morfološka ili funkcionalna odstupanja, kao recimo kod štitaste žlezde, nadbubrežnih žlezda, polnih žlezda, hromafinog sistema i hipofize. Posmatrano sa stanovišta inferiornosti ovih organa, pregled čitave slike je bio lakši, a jasnije se manifestovao i odnos kompenzacije i korelacije čitavog tela.

Među ostalim autorima koji za osnovu svojih posmatranja nisu uzeli *primum movens* već spregu i uzajamno delovanje inferiornosti različitih organa treba pre svega pomenuti Marcijusa. Čini se da se i u mom izlaganju „o inferiornosti organa (1907)” koordinacija istovremenih inferiornosti pomerila u prvi plan. Ne može se ni najmanje zanemariti činjenica „da su istovremeni inferiorni organi međusobno kao u nekom tajnom savezu”. Bartel je takođe svoje stavove o timikolimfatičnom statusu, koji predstavljaju značajno obogaćenje nauke, već toliko proširio da se njihove granice već odavno ukrštaju sa granicama sistema drugih autora. I Kirle je samostalno, navodeći potpuno nove patološke nalaze, došao do istih rezultata kao i ja kad sam na osnovu posmatranja izjavio da postoji koordinacija inferiornosti seksualnog aparata i drugih organa – često samo manje izražena, ali na koju se tako često nailazi i „da sam tvrdio da ne postoji organska inferiornost bez propratne inferiornosti seksualnog aparata”.

Zbog kasnijih razmatranja moram da pomenem još i Frojdovo gledište. On ističe značaj „seksualne konstitucije” za neurozu i psihozu podrazumevajući pod tim kvalitativno i

kvantitativno drugačiji poredak parcijalnih seksualnih nagona. Ovo shvatanje odgovara samo jednom od postulata njegovih uobičajenih stavova. Formiranje perverznih nagona i njihovo „neuspešno potiskivanje“ u nesvesno treba da rezultira slikom neuroze i predstavlja samo jedan primarni pokretač za neurotičnu psihu. Iz naših izlaganja proizlazi da se perverzija, ukoliko do njenog nastanka dođe u neurozi i psihozi, ne konstituiše zahvaljujući nekoj urođenoj nagonskoj snazi već pomoću fiktivnog krajnjeg cilja, pri čemu se potiskivanje pojavljuje kao sporedni produkt pod pritiskom osećanja ličnosti. Ali ono što biološki dolazi u obzir kod nenormalnog seksualnog ponašanja – veća ili manja senzibilnost, povećanje ili smanjenje refleksne akcije, funkcionalna vrednost, kao i kompenzaciona psihička nadgradnja – svodi se direktno na urođenu inferiornost seksualnog organa, kao što sam u *Studiji* i pokazao.

U pogledu vrste pripravnosti na određene bolesti kod inferiornih organa postoji opšta saglasnost. Moje stanovište (*Studija*, 1.c) više nego drugih autora ističe osiguravanje uravnoteženja putem kompenzacije. „Već odvajanjem od majčinskog organizma za te inferiorne organe i organske sisteme počinje borba sa spoljnim svetom koja nužno mora da se rasplamsa i da započne s većom žestinom nego kod normalno razvijenog aparata. Tu borbu prate više brojke slučajeva bolesti i smrti. Ali fetusni karakter istovremeno daje povećanu mogućnost kompenzacije i natkompenzacije, povećava sposobnost prilagođavanja na obične i neobične otpore i obezbeđuje stvaranje novih i viših formi, novih i viših dostignuća. Tako inferiorni organi predstavljaju neiscrpni pokusni materijal, čijom stalnom obradom, odbacivanjem i popravljanjem organizam nastoji da uspostavi sklad sa izmenjenim uslovima života.

„Njihova (povremena) superiornost je duboko zasnovana na prinudi stalnog treninga, na čestim propratnim varijabilnostima manje vrednih organa i na povećanoj tendenciji rasta i povećanom formiranju odgovarajućeg neurotičnog i psihičkog kompleksa do kojeg dolazi zbog unutrašnje pažnje i koncentracije.”